

Pamfil Șeicaru, un portret în oglinzi paralele

Prep. univ. drd. Fănel Teodorașcu
Universitatea Danubius din Galați
teodorascu.fanel@univ-danubius.ro

Résumé: Grăție à son courage de traiter de la problématique sociale et politique de son temps, ainsi qu'au profil distinct de sa personnalité – souvent prédisposée à s'écarter d'un comportement déontologique minimal -, Pamfil Șeicaru reste un nom de référence dans le journalisme d'entre-deux-guerres. Les deux "glaces parallèles" proposés pour une meilleure compréhension de cette personnalité culturelle visent, d'un côté, la manière narcissique dont le journaliste se concevait soi-même et la façon dont les mémorialistes l'ont vu et, de l'autre côté, l'effet de reconstruction d'un portrait-effigie dû à un écrivain de marque (Marin Preda), auteur d'une Saga romanesque du phénomène du légionarisme et de la campagne antisoviétique de l'armée roumaine. Ce qui en résulte est un produit dont les marques idéologiques et culturelles sont distinctes.

Mots-clé: déontologie, exil, journalisme, légionarisme, chantage.

Realizarea unui portret al marelui ziarist român reprezintă o adevărată provocare. Statutul de condamnat la moarte a făcut ca, mulți ani după plecarea sa din țară, cercetătorii din domeniul jurnalistic să ignore cu mare ușurință realizările gazetarului din perioada interbelică. Spre sfârșitul regimului comunist și mai ales după momentul istoric din 1989, oamenii de presă care au avut șansa de a simți parfumul redacțiilor interbelice au descris în memoriile lor aspecte referitoare la activitatea jurnalistică a lui Pamfil Șeicaru. În ultimii ani, tot mai mulți cercetătorii ai istoriei presei române dedică o atenție specială operei marelui ziarist. O bună sursă de documentare sunt și romanele *Gorila*, de Liviu Rebreanu, *Ultima oră*, de Mihail Sebastian, *Întunecare*, de Cezar Petrescu, *Sectarii*, de Ion Agârbiceanu, *Sfârșit de mileniu*, de Radu Tudoran, *Al optulea păcat*, de Tudor Mușatescu sau *Delirul*, de Marin Preda. Ne vom opri atenția doar asupra *Delirului*. Aceste mărturii indirecte și articolele scrise de Șeicaru între cele două războaie mondiale spun multe despre caracterul celui ce a fost proprietarul trustului de presă *Curentul*.

În titlul sunt menționate „oglinzile paralele”. *Prima oglindă*, în sens metaforic, este compusă din descrierile făcute de oamenii care l-au cunoscut, mai mult sau mai puțin, gazetarii care îi studiază activitatea și Academia Română. Cât s-a aflat în țară, ziaristul a fost lăudat și detestat totodată. E. Lovinescu spunea despre Șeicaru că însemnările sale sunt catalogate a fi ale „ultimului critic sămănătorist”, care a moștenit de la N. Iorga mesianismul ideii naționale, tonul pamfletar și categoric, dezacordul față de epoca sa, la care s-au adăugat și pasiuni ce n-au nimic în comun cu literatura. Un comentator a făcut recent o remarcă despre ascendența iorghistă a ideilor gazetarului: „Începuturile publicistice ale lui Șeicaru au prefigurat mai degrabă un destin de critic literar sau de scriitor decât de magnat al presei” (Ciachir, 2008, p. 22). Debutul său a avut loc în 1911, la revista *Freamătul* din Tecuci, cu o încercare dramatică intitulată *Pe nemâncate*, semnată Pamfil Popescu-Șeicaru. Ziaristul Șeicaru își consemnează peste ani colaborările, preponderent culturale, la publicații mai mult sau mai puțin prestigioase: „A continuat să publice în *Freamătul* cronici și recenzii literare, cum va face și la *Răsăritul*, la *Junimea literară*, *Lumina literară*, *Văpaia*, *Ramuri*, *Doina*, *Lumina* din Craiova, *Steagul* și *România viitoare* din Ploiești, *Naționalul*, *Versuri și proză*, *Lumea*, *Chemarea*, *Arena* din Iași” (DGLR, 2007, p. 544). Trăind vremuri tulburi, reșezări de ordin politic și militar, entuziasme ale unor mișcări cu tentă naționalistă, Șeicaru transformă presa într-o tribună și într-un amvon, în același timp. De aici tonul profetic, vaticinar și vizionar, similar cu cel al lui Iorga din aceeași perioadă: “Acest dar nu este propriu-zis unul de la Dumnezeu, ci el rezidă în profunzimea, consistența culturii, precum și în corelarea dialectică, asocierea informațiilor, cunoștințelor depozitate. Când vorbește despre o temă sau un personaj, Șeicaru pornește adesea de la argumentul sau evocarea istorică, ajungând apoi cu demonstrația până la prezentul ei sau la personajul despre care scrie. Tocmai cunoașterea, studiul, orizontul cultural întins al lui Pamfil Seicaru l-au ajutat să fie adeseori profet și vizionar, bazat desigur și pe o prodigioasă memorie” (Stanca, 2006). În observațiile de mai sus este de remarcat admirația nedisimulată a gazetarului din alt timp, obligat să recunoască în patetismul sincer al înaintașului un alt mod de a face jurnalism.

Realizările gazetărești ale lui Șeicaru sunt realmente impresionante. Ziaristul a luat parte ca ofițer la operațiile militare din Primul Război Mondial și a fost decorat cu Ordinul *Mihai Viteazul* în rang de Cavaler și cu *Croix de Guerre* din partea Guvernului francez. Demobilizat, în 1919, a scos la București, apoi la Cernăuți, împreună cu Cezar Petrescu, revista *Hiena* (ianuarie 1919-februarie 1924), iar cu Dimitrie Bucevschi și Cezar Petrescu, ziarul *Bucovina* (1919-1920). Întors în Capitală, a fost numit director al

cotidianului *Ora* (1921), dar a continuat să scrie la *Gândirea*, *Patria* (Cluj), *Îndreptarea*, *Dimineața*, *Țara nouă*, *Adevărul* și *Adevărul literar și artistic*. Cu sprijinul financiar al industriașului Titus Enacovici, în noiembrie 1924 apare ziarul *Cuvântul*, la care este redactor și pe care îl impune în scurt timp în mediile politice și gazetărești. Un conflict cu Nae Ionescu îl obligă să renunțe la conducerea gazetei și, în ianuarie 1928, deschide cotidianul *Curentul*, pe care îl va conduce până în 1944, ulterior, în Spania exilului său postbelic, erijându-se într-o voce distinctă între gazetarii care făceau opoziției regimului comunist, coagulând un spirit al românității care nu s-a împăcat niciodată cu ideea abandonării luptei pentru democrație.

Prin efortul său zilnic, *Curentul* și publicațiile satelit ale acestui trust de presă, în primul rând *Curentul magazin*, devenit *Curentul literar*, au impus în jurnalistică românească interbelică o ținută, rivalizând cu cele mai importante jurnale europene. Pentru documentare, Șeicaru comanda numeroase cărți și reviste străine, iar în timpul războiului exista în palatul redacțional un serviciu de ascultare a posturilor străine de radio. Se întocmea astfel un buletin informativ de uz intern. *Curentul* era un ziar influent dar existau gazete care îl întreceau în ceea ce privește tirajul. Era al patrulea cotidian central ca număr de exemplare tipărite. Pe primul loc se afla *Universul*, care scotea aproximativ două sute de mii. „Tirajul de 40-50.000 exemplare al *Curentului* a fost obținut și menținut prin doi factori: articolul lui Șeicaru și pagina cu reportaje politice. În jurul semnăturii directoriale, în pagina întâi, apăreau, în genere, semnături de scriitori: Cezar Petrescu, Nichifor Crainic, Gib I. Mihăescu, toți trei de la *Gândirea*, Romulus Dianu, Ioachim Botez etc.” (Samson, 1979, p. 104). Gazetarul se bucura de o mare apreciere din partea publicului. Dovadă stau și cele trei mandate de deputat în Parlamentul României pe care le-a câștigat ca independent. În urma schimbărilor politice înregistrate în țară, pe 9 august 1944, Șeicaru a părăsit România cu misiunea, din partea mareșalului Ion Antonescu, de a organiza o bază de apărare în afara hotarelor țării și de a tipări o publicație periodică. Evenimentele istorice (lovitura de palat, ocupația sovietică și comunizarea forțată) l-au obligat la o misiune definitivă, cu atât mai mult cu cât, anterior, opțiunea politică pentru dreapta naționalistă l-au făcut indezirabil în noul context. Un contemporan al său face următoarele precizări: „Orientarea politică a lui Șeicaru și a ziarului său a fost de dreapta, pe o linie medie și destul de prudentă, pentru că în timp ce făcea elogiul unor bărbați de stat ca Mussolini, Franco, Salazar sau Charles Maurras, hitlerismul sau acțiunile mișcării legionare nu și-au găsit niciodată loc în paginile *Curentului*. În direcția pe care o urma, verbul acid al lui Pamfil Șeicaru a denunțat mereu, cu o vervă fără egal, pericolul comunist și pericolul rusesc care amenințau statul român. În lunga sa carieră de mentor al

opinie publice, se vor găsi desigur multe compromisuri, cu autoritatea sau cu persoane care reprezentau puterea”. (Bârna, 2005) Sub prudența politică a gazetarului pare a se ascunde un cameleonism indubitabil: opțiunile politice interbelice confirmă afirmația noastră. Relevantă este participarea lui Șeicaru la campania denigratoare la adresa *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* a lui George Călinescu din 1941, când cartea a fost, pur și simplu, retrasă din librării din cauză că autorul a inclus în viziunea sa integrator românească și scriitori alogeni, mai ales cei de origine evreiască au fost considerați indezirabili într-un monument literar ce se vroia pur românesc. Același memorialist comentează: „Au fost și fapte de cultură pe care Șeicaru nu o dată le-a văzut strâmb în perspectiva valorii și a timpului, cum s-a întâmplat cu *Istoria literaturii române* a lui Călinescu, în 1941, când a apărut. O bună perioadă de timp, ziarul *Curentul* a dus atunci o campanie de denigrare și anulare a lucrării, care reprezenta cea dintâi sinteză a scrisului românesc de la origini până la zi”.

În *Memoriile unui gazetar*, A.P. Samson schițează portretul marelui ziarist: „Plete lungi și crețe îi acopereau capul ca o căciulă; ochii priveau fiecare în altă direcție și păreau furioși chiar când erau veseli. Vorbea tare, cu inflexiuni de orator de tribună, cu prelungirea teatrală a terminației cuvintelor. Aveai impresia că tot trupul vorbește, se agită, pledează, amenință”. Stilul critic i-a adus lui Pamfil Șeicaru numeroși dușmani. La doar două săptămâni de la apariția primului număr, *Curentul* a fost chemat în fața judecătorilor de un influent om de afaceri. „Un prim succes: după o jumătate de lună de apariție avem primul proces de presă intentat ziarului *Curentul* de faimosul besofon Leonte Moldovanu. Leonte Moldovanu este stăpân al orașului Brăila, stăpân absolut, hotărăște în primă și ultimă instanță de orice. Și nu se știe prin ce tainice căi, bătrânul bufon al ambiției ministeriale ratate a ajuns într-o directă legătură cu problema luminatului cu electricitate al orașului Brăila. De-a curmezișul voinței și nevoilor nefericitului oraș, s-a așezat voința și straniul capriciu al besofonului. [...] E primul nostru proces. Îl așteptăm pe al doilea [...]”. Fragmentul face parte din articolul *Besofonul ofensat*, semnat de Șeicaru, în nr. 21 al ziarului *Curentul*, din anul 1928. În luna martie a aceluiași an, după ce a făcut dezvăluiri referitoare la afacerile cu stupefiante din Capitală, Șeicaru a fost atacat, în plină stradă, de un individ cu gânduri criminale. „Începând de astăzi, pentru câtăva vreme, voi fi nevoit să-mi dictez articolul, o canalie ciocoiască lovindu-mă prin surprindere direct în ochi. Printr-un gest asasin vroia să mă scoată din luptă, vroia să-mi dea scrisului meu curbătura lașă a aluziilor timide” (Șeicaru, 1928). Apetența pentru

scandal, aducătoare de tiraj și de publicitate, excede preocupările de ordin politic, și ele percepute din perspectiva senzaționalului, pe gustul acelor vremuri tulburi.

Scriind adesea la persoana întâi pentru un maximum de autenticitate umană sau evocând amintiri din interbelic trecute prin filtrul memoriei subiective, Șeicaru își asumă, cu nonșalanță și umor chiar, gestul narcisist de a se privi în oglinda care-i arată întotdeauna ceea ce vrea el. Egolatru din fire, gazetarul își exploatează șarmul omenesc și chiar crede că ceea ce îi arată propria oglindă este adevărul său ființial. O astfel de oglindă este cea a contemporanilor și urmașilor săi, cei care l-au cunoscut direct pe omul paradoxal sau l-au intuit ca personalitate de tip *Ianus bifrons* din textele sale, accesibile în sfârșit, grație unei ediții (Șeicaru, 1992) recent pusă în circulație publică. Și această oglindă a gazetarilor de ieri, deveniți memorialiști, și a celor de azi se dovedește la o analiză atentă deformată de subiectivitatea indusă de timp și timpuri. Textele scrise și publicate înainte de 1989 sunt marcate de efectul cenzurii și autocenzurii, condiție obligatorie pentru publicare. Mai mult chiar, numele gazetarului fusese trecut pe „lista neagră” a dizidenților din exil, simpla pomenire a numelui fiind culpabilă în ochii oficialităților regimului comunist. Textele de după 1989 suferă în alt sens: idealizarea anilor interbelici și asumarea modelului presei de scandal ca definitiv pentru ultimele două decenii.

A doua oglindă este reprezentată de romanul *Delirul*, scris și publicat de Marin Preda în 1975, text în care Pamfil Șeicaru, alias Grigore Patriciu, este prezentat drept un gazetar șantajist și încăpățânat, care, chiar dacă greșește, tot publică ceea ce și-a propus. Pe scurt, în romanul lui Marin Preda sunt povestite întâmplări din intervalul care lipsește între volumele 1 și 2 ale *Moromeților*, cum ar fi călătoria lui Moromete la București în scopul de a-și readuce fiii acasă. Eroul principal al romanului este Ștefan Al lui Parzianu. Abia sosit din sat, e angajat la un ziar, unde se remarcă imediat prin reportajele sale. Paul Ștefan, acesta este numele lui de ziarist, cucerește rapid capitala jurnalistică și mondenă. „Toată mica istorie a lui Paul Ștefan stă pe cutia de rezonanță a guvernării și rebeliunii legionare”, remarca recent Nicolae Manolescu (2008) într-o „istorie critică”. El este mereu la locul potrivit, ceea ce explică iuțea cu care face carieră. Mai întâi, Paul Ștefan salvează viața patronului său, căutat ca să fie împușcat de un comando legionar. Un alt moment important din viața eroului se petrece atunci când este trimis de patronul gazetei sale pe frontul de Est, de unde trimite reportaje ce vor fi mutilate în redacție. Alături de Șeicaru, în roman mai există și un alt personaj istoric, Mareșalul Antonescu, de aici și scandalul diplomatic cu sovieticii care nu au putut accepta ideea că un „criminal de război” poate deveni personaj literar. Așa se explica lipsa părții a doua a romanului, anunțată

de autor și care ar fi completat Saga moromețiană pe un interval de timp destul de amplu.

În *Delirul*, Pamfil Șeicaru apare sub numele de Grigore Patriciu. Și ziarul său, *Curentul*, are un alt nume: *Ziua*. Scriitorul nu ezită să dea informații istorice concrete în textul său care, pe de-o parte, reconstituie, iar, de alta, ficționalizează un timp văzut prin ochii nepotului lui Ilie Moromete. „Grigore Patriciu (era un pseudonim, îl chema Ilie Dobre) construisese cu banii săi înalta clădire în care se afla acum, e drept, nu dintr-o dată, ci, cum se spunea în lumea dușmanilor lui, de fiecare dată când săvârșea un gros șantaj. *Etajul și șantajul*, formulase cineva această manieră de a parveni în lumea presei, și publicul îl accepta pe marele ziarist, pe care îl citea totdeauna cu interes, cu șantajele lui cu tot, fiindcă era un îndrumător de opinie bun” (Preda, 2008, p. 93). Grigore Patriciu este prezentat ca un oportunist care își schimbă tabăra politică peste noapte, fără nicio umbră de regret. Prin 1929, după cum se arată în roman, patronul *Zilei* era redactor la un ziar procarlist cu orientare naționalistă, de dreapta, înființat de un bogătaș și condus de Nae Ionescu. I.G. Duca, liberal, l-a chemat într-o zi pe Patriciu și îi dădu ca sarcină să înființeze un ziar cu o orientare anticarlistă. Așa a apărut *Ziua*. În 1930 Carol al II-lea se întoarce pe tron, iar Patriciu a devenit favoritul regelui. După căderea acestui regim, „marele ziarist”, așa cum îi spune Preda, s-a grăbit să salute venirea la putere a generalului Antonescu. Chiar dacă îl prezintă drept un cameleon politic, Marin Preda vede în Grigore Patriciu un om curajos, dispus să lupte cu oricine ar fi îndrăznit să îl înfrunte. Scenele în care ziaristul reușește să învingă o „echipă a morții” trimisă de legionari chiar la el acasă ocupă un loc important în roman.

De asemenea, Grigore Patriciu se dovedește a fi un foarte bun cunoscător al strategiilor politice și militare. În articolul intitulat "Enigma jugoslavă", „marele ziarist” critică decizia Jugoslaviei de a intra în război împotriva Germaniei. Patriciu crede că prin luarea acestei decizii „generalul Simovici a sfârșit pentru vecii vecilor statul sârbilor, al croaților și al slovenilor”. Patronul *Zilei* își etalează cunoștințele în arta politicii atunci când îi explică tânărului Paul Ștefan ce trebuie să aibă în vedere un lider de stat în vreme de război. Gazetarul spune că vânturile istoriei vin și trec și tocmai de aceea o națiune trebuie să-și păstreze ființa intactă; dacă vrea ca, în momentul istoric favorabil, să poată fi prezentă. Patriciu își încheie lecția spunând: „Nu facem ce ne-ar plăcea, ci ceea ce e necesar”. Poveștile personajelor din *Delirul* rămân nefinalizate pentru că volumul al doilea al romanului nu a mai apărut.

Indiferent ce *oglinză* privești, este dificil să dai un verdict asupra modului în care Pamfil Șeicaru și-a făcut datoria de gazetar. O plonjare în apele tulburi ale anilor interbelici și în cele ale exilului românesc de orientare prolegionară ar putea clarifica multe dintre enigmaticele omului și ar justifica mai nuanțat unele atitudini publice ale acestuia. Plasat între „oglinzi paralele”, ambele aburite de timp sau entuziasm admirativ, efigia gazetarului emblematic din anii interbelici se dovedește una rezistentă în timp și în conștiința publicului.

În a sa *Istorie a presei*, patronul *Curentului* arată care este, din punctul său de vedere, menirea unui gazetar. Ideile enunțate de Șeicaru se vor a fi o învățătură pentru noua generație de jurnaliști; ele pot fi văzute însă și ca o justificare a conduitei gazetărești adoptate de el. În paginile lucrării publicate în 2007 se arată că gazetarul poate fi socotit drept un ajutor al istoricului, el colecționează cu febrilitate faptele cărora le dă și interpretarea ambianței spirituale din momentul în care s-au produs. Gazetarul poate fi considerat și ca un indicator al stărilor de spirit, un rezumator al atmosferei în care s-au produs evenimentele. În scrisul lui palpă sensul evenimentelor la care participă, în vârtejul cărora este prins prin chiar impetuoasa lor interpretare. Șeicaru subliniază totuși că un gazetar cu temperament și stil incolor de greșier nu poate servi istoricului. O idee asemănătoare a fost susținută și de Mihail Kogălniceanu încă din 1855. Marele om de stat și gazetar spunea că „presa este ecoul prelungit al graiului omenesc, este tribuna în care glasul mulțimei răsună până la marginile lumii civilizate; prin presă tot ce se face, tot ce se zice, tot ce se descoperă în vreo parte a lumii se răspândește pe toată întinderea globului și se face proprietate omenirii întregi”. Ancora temporală (Kogălniceanu - Șeicaru) o vedem justificată din perspectiva unei continuități istorice, deși diferențele dintre „ideea națională” a pașoptiștilor și naționalismul exacerbant al anilor '30, '40 sunt evidente.

Pe de altă parte, Pamfil Șeicaru sesizează pericolul ca *presa* să devină o simplă afacere comercială cu acționari interesați doar de profit și să-și uite rolul inițial, acela de a apăra valorile democratice. „Oricât am socoti libertatea presei ca o condiție spre a îndeplini funcția pe care o are într-un regim democrat, nu putem ocoli unele grave primejdii din ce în ce mai evidențiate prin evoluția ziarului de la întreprinderea individuală la forma de întreprindere comercială a societății pe acțiuni”, comentează, la distanță de timp și spațiu, gazetarul devenit „istoric al presei” (Șeicaru, 2007, p. 154). Modelul patronului șantajist, încăpățânat și aspru cu

cei pe care îi consideră dușmani a fost preluat de numeroși șefi de instituții media din zilele noastre. Practica de denigrare a instituțiilor sau companiilor care refuză să încheie contracte de publicitate face parte din arsenalul strategiilor de piață al unei instituții de presă. S-ar părea că, din lecția marelui gazetar interbelic, contemporanii au reținut mai ales dimensiunea mercantilistă a actului jurnalistic, ignorând, adesea, cu nonșalanță, celelalte funcții ale mass-media.

Bibliografie

- Șeicaru, Pamfil. (2007). *Istoria presei*. Pitești: Paralela 45.
- Șeicaru, Pamfil. (1992). *Scrisori din emigrație*. București: Europress.
- Șeicaru, Pamfil. (1928). Colecția ziarului *Curentul*.
- Bârna, Vlaicu. (2005). *Între Capșa și Corso*. București: Albatros.
- Ciachir, Dan. (2008). *În lumea presei interbelice*. Iași: Timpul.
- *** *DGLR*. (2007). Coord. Eugen Simion. București: Universul Enciclopedic.
- Frunză, Victor. (2001). *Destinul unui condamnat la moarte*. București: EVF.
- Manolescu, Nicolae. (2008). *Istoria critică a literaturii române*. Pitești: Paralela 45.
- Preda, Marin. (2008). *Delirul*. București: Cartex Serv.
- Samson, A.P. (1979). *Memoriile unui gazetar (1927-1937)*. București: Cartea Românească.
- Stanca, George. (2006). „Vizionarism și profeție”. *Convorbiri Literare*, nr. 58.